

Wijziging van de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht en andere voorzieningen op het gebied der dierenbescherming

(Wet op de dierenbescherming)

MEMORIE VAN ANTWOORD

(Ingezonden 7 juni 1958)

Nr 6

(De vroegere stukken zijn gedrukt in de zittingen 1954—1955 en 1955—1956)

Algemeen. Dat de algemene opzet van het ontwerp, namelijk een regeling die haar kern in de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht vindt, vrijwel algemene instemming bij de leden der Kamer heeft gevonden, stemt de ondergetekenden tot voldoening. Sommigen dezer leden zouden ook in de volgorde van de hoofdstukken van het ontwerp nog meer accent op de artikelen, die het wetboek wijzigen, gelegd willen zien. Hier- tegen bestaat in beginsel geen enkel bezwaar. Bij de opstelling van het ontwerp is echter de volgorde aangehouden, welke in de praktijk het meest gebruikelijk is; daarom zijn de artikelen, die wijziging brengen in wetboek en wetten, achteraan geplaatst.

Van de instemming van vele leden met de gedachte, de dierenbescherming in een wet als de voorgestelde te regelen, is door de ondergetekenden met dankbaarheid kennis genomen.

Vele andere leden wezen, naar aanleiding van een rede en een publicatie van de Rijkspluimveeteeltconsulent Ir. J. Hoogen- doorn, op de wenselijkheid te onderscheiden tussen datgene, wat door vele „dierenbeschermers” als dierenmishandeling wordt aangevoeld, en datgene, wat werkelijk zo moet heten. Inderdaad dient men zich in de onderhavige materie zorg- vuldig te hoeden voor sentimentaliteit en voor een te zeer naar analogie van menselijke gevoelens interpreteren van de reacties der dieren.

Bij het opstellen van dit wetsontwerp is er ernstig naar ge- streefd, deze fout te vermijden. Of deze poging geslaagd mag heten, is een vraag, welke bij de behandeling van de door de vele leden in dit verband genoemde, afzonderlijke bepalingen aan de orde zal komen. In het algemene deel dezer memorie willen de ondergetekenden volstaan met te verklaren, dat zij de beginselen, welke de genoemde vele leden voorop hebben gesteld, ten volle onderschrijven.

Andere leden wijzen erop, dat de plaatsing van de dieren- mishandeling en van de aanverwante overtreding onder de delicten tegen de zeden aanvechtbaar is te noemen. Zij ver- wijzen daarbij naar het Hand- en leerboek van het Nederlandse Strafrecht der hoogleraren Mrs Van Bemmelen en Van Hattum (deel II, blz. 442/443) en vragen het oordeel der regering over die passage.

In dit handboek vindt men, na een critische beschouwing van hetgeen wel of niet voor deze indeling zou kunnen pleiten, de volgende slotsom: „Dat de misdrijven van de artikelen 252, 253, 254 en 254bis door de wetgever hier geplaatst zijn, ligt hieraan, dat de wetgever enige moeite had om ze elders onder te brengen. Het aangetaste rechtsbelang of rechtsgoed is vooral bij deze delicten niet duidelijk aanwijsbaar. Toch ware het beter geweest wanneer de wetgever onder de delicten tegen de zeden uitsluitend misdrijven tegen de geslachtelijke zedelijkheid had begrepen.”

De ondergetekenden kunnen dit oordeel in zoverre onder- schrijven, dat de bestaande indeling niet ideaal is. Intussen geven de hooggeleerde schrijvers met betrekking tot de plaatsing van artikel 254 geen werkelijk alternatief. Zij noemen immers de dierenmishandeling een delict tegen de naastenliefde of sui generis; noch het een noch het ander doet een denkbeeld aan

de hand voor plaatsing van het artikel in een der bestaande titels van het wetboek; terwijl het creëren van een geheel nieuwe titel wat zwaar zou zijn.

Nu de titel „Misdrijven tegen de zeden”, zoals zij eenmaal opgezet is, een samenvoeging van enigszins heterogene delicten bevat, en een algehele zuivering van deze titel toch niet bij het onderhavige wetsontwerp kan geschieden, lijkt geen overwegend belang er zich tegen te verzetten, ook de dierenmishandeling in die titel te laten staan.

De zeer vele leden, die daarnaar vroegen, zij medegedeeld, dat weliswaar bij de voorbereiding van het onderhavige wetsontwerp in al zijn geledingen, destijds de Stichting voor de Landbouw niet formeel is geraadpleegd, doch dat op bepaalde punten ondershands naar het standpunt van de Stichting terzake is geïnformeerd. De Maatschappij voor Diergeneeskunde kan niet als een organisatie van belanghebbenden met betrekking tot de bepalingen van dit wetsontwerp worden beschouwd en is als zodanig dan ook niet geraadpleegd. Uiteraard zijn bij het vooroverleg wel dierenartsen als deskundigen betrokken geweest.

Met betrekking tot de vraag, of bij de inwerkingtreding van een Wet op de dierenbescherming de desbetreffende gemeentelijke verordeningen buiten werking zouden treden ingevolge artikel 194 der gemeentewet, sluiten de ondergetekenden zich aan bij die leden welke het antwoord van de rechter verwachten. Dit antwoord moet namelijk afhankelijk zijn van de inhoud der verordeningen; voor zover zij op dezelfde punten als de wet betrekking hebben, verliezen zij hun geldigheid; voor het overige blijven zij gehandhaafd en kunnen er zelfs nieuwe worden gemaakt. Hierop doelt de door de leden aangehaalde zin uit de memorie van toelichting (blz. 5, rechter kolom, bovenaan).

Enige leden achten de bedoelde passage in strijd met hetgeen daaraan onmiddellijk voorafgaat, en daarom verwarrend. De ondergetekenden kunnen dit oordeel niet onderschrijven. De voorafgaande zinnen hebben uitdrukkelijk betrekking op die gevallen, waarin de oude verordening en de nieuwe wet op eenzelfde onderwerp betrekking hebben; de stellers der memorie van toelichting wijzen er immers op, dat hier de gemeenten pionierswerk hebben verricht, waarmee de landswetgever later zijn voordeel doet. De slotzin der alinea wijst er vervolgens op, dat de gemeenten met het verrichten van zodanige pionierswerk kunnen doorgaan.

De regering heeft deze volzin in de memorie van toelichting opgenomen om te doen uitkomen, hoezeer zij gemeentelijke werkzaamheid op het gebied van de dierenbescherming ook in de toekomst op prijs blijft stellen. Zij meent hiermede onduidelijk te kennen te hebben gegeven en is ook gaarne bereid bij dezen te herhalen, dat zij de gemeente bevoegd acht tot het maken van verordeningen op het gebied van de dierenbescherming, m.a.w. dat de artikelen van de nieuwe wet de materie geenszins zullen uitputten. Weliswaar geeft het nieuwe artikel 455, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht een uitputtende opsomming van de feiten, welkerodeloosheid niet behoeft te worden bewezen om ze uit hoofde van deze bepaling te kunnen straffen, doch hiermede is niet gezegd, dat andere feiten niet uit anderen hoofde strafbaar kunnen zijn. De verhouding tussen artikel 455, eerste lid, en de gemeentelijke verordeningen is door de toevoeging van het tweede lid niet anders geworden, behalve ten aanzien van die feiten, welke het tweede lid uitdrukkelijk noemt.

Moeilijker is het voor de ondergetekenden, zich er over uit te spreken, hoe ver de verordenende bevoegdheid der gemeenten nog gaan zal. Iedere verordening zal door de rechter afzonderlijk moeten worden getoetst. Het element van rechts-onzekerheid, dat hierin schuilt, is niet eigenaardig voor de onderhavige materie, doch is op alle gebied des rechts het onvermijdelijke gevolg van het naast elkaar bestaan van rijks- en gemeentelijke wetgevende bevoegdheid. Zo hangt b.v. de beantwoording van de vraag, of naast de algemene maatregel van bestuur op de waakhonden ook gemeentelijke verordeningen op dit stuk mogelijk zullen zijn, niet alleen af van de

inhoud der verordeningen, maar ook van die van de algemene maatregel.

De ondergetekenden hebben er overigens geen bezwaar tegen, de aanvullende wetgevende bevoegdheid der lagere organen uitdrukkelijk in dit wetsontwerp buiten twijfel te stellen. Een daartoe strekkend voorstel is in de nota van wijzigingen opgenomen. Inmiddels dient hierbij wel te worden aangetekend, dat ook door deze bepaling niet alle kwesties van interpretatie worden afgesneden. Het blijft de taak van de rechter van geval tot geval te beoordelen, of de lagere wetgever de grens zijner bevoegdheden niet heeft overschreden.

Aan de vele leden, die bovenaan de rechterkolom van blz. 2 aan het woord zijn, kan geredelijk worden toegegeven, dat de wijze waarop het dier — ook het huisdier — in Nederland wordt behandeld, gedurende de laatste decennia zich in gunstige zin heeft gewijzigd, en dat daaraan ook zakelijke factoren niet vreemd zijn geweest. Men behoeft uit deze vooruitgang echter geenszins de conclusie te trekken, dat bepalingen van dierenbescherming nu overbodig zijn geworden. Men zou immers ook kunnen komen tot de tegengestelde slotsom, dat juist in een maatschappij waarin een goede behandeling der dieren een eis van het algemeen rechtsgevoel is geworden, de daartegen zondigende minderheid moet worden gestraft. Ook de bedoelde leden der Kamer blijken deze laatste conclusie te trekken, waar zij spreken over de artikelen 9, 10, 11 (eerste lid en tweede lid, sub g en h), 12, 13 en 14. Hier blijkt het verschil van mening tussen de leden en de regering dus niet een zaak van algemeen beginsel, doch van beoordeling van de noodzakelijkheid van de afzonderlijke bepalingen van het ontwerp te zijn.

Enkele leden beschouwden het ontwerp als te ver gaand. De ondergetekenden delen deze mening niet, doch van harte onderschrijven zij hetgeen door deze leden verder wordt opgemerkt, namelijk dat meer heil te verwachten is van pedagogische werkzaamheden en voorlichting, met name door particulier initiatief. Dat alles is belangrijker dan het wetsontwerp, doch is geen reden dit ontwerp achterwege te laten.

De ondergetekenden ontkennen dus ten stelligste, de bron voor goede verhoudingen *primair* in rechtsregelingen te zoeken. Het indienen van het ontwerp wijst slechts op de overtuiging, dat mede de wetgever op dit gebied een taak heeft.

De geroepenheid van de wetgever, thans de strafbepalingen tegen het kwellen van dieren in verscheidene opzichten te verscherpen, vindt naar de mening der ondergetekenden zijn grond in het feit, dat dit kwellen naar de huidige positieve moraal niet alleen verboden maar zelfs strafwaardig is. Voor zover de bezwaren der leden zich richten tegen het strafbaarstellen van de poging tot dierenmishandeling, moge er op worden gewezen, dat de huidige straffeloosheid van zodanige poging slechts een uitzondering is op de regel, dat de poging tot ieder misdrijf strafbaar is.

Vele leden legden er de nadruk op, dat o.m. door de strafbaarstelling van de poging het ontwerp aan de dieren een verdergaande bescherming biedt, dan de mensen genieten. In dit verband moge worden opgemerkt, dat voor de straffeloosheid van poging tot mishandeling van de mens een zeer bijzonder motief is aan te voeren, namelijk het vermijden van futiele klachten en aangiften, b.v. over het „bijna” geven van een klap bij een woordenwisseling. Ofschoon niet alle schrijvers de uitzonderingsbepaling, vervat in het laatste lid van artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht, hierdoor aannemelijk gemaakt achten, moet men toegeven dat het gevaar voor zodanige klachten sterker spreekt bij een delict, dat zozeer in de ruziefeer speelt als „mensmishandeling”, dan bij de meeste overige delicten, met inbegrip van dierenmishandeling.

Op deze grond, en ook om de redenen die in de eerste volle alinea van blz. 3 van het voorlopig verslag worden aangevoerd, menen de ondergetekenden dat een parallel tussen poging tot mishandeling van mensen en van dieren niet in ieder opzicht getrokken kan worden. Wat er ook zij van de wenselijkheid van strafbaarstelling van poging tot mishandeling van

de mens — een vraag die afzonderlijke bestudering zou verdienen — er is geen reden ook bij de dierenmishandeling een uitzondering te maken op de regel, dat poging tot misdrijf strafbaar is; zelfs niet zo men deze uitzondering zou beperken tot andere dan zware dierenmishandeling (waarbij dus een aan artikel 82 van het Wetboek van Strafrecht analoge bepaling voor dieren zou moeten worden opgenomen).

Dezelfde leden wezen erop, dat ook in een ander opzicht de bescherming van dieren volgens het ontwerp verder zou gaan dan de bescherming van mensen, namelijk wat het onthouden van verzorging betreft.

Hier nu komt, naar de mening der ondergetekenden, duidelijk tot uitdrukking dat men bij de vergelijking van delicten tegen mensen en delicten tegen dieren de uiterste voorzichtigheid moet betrachten. De terminologische overeenstemming tussen „mishandeling” en „dierenmishandeling” moet men niet interpreteren in de zin van een wezenlijke parallelle van deze strafbare feiten. Er bestaat tussen beide een belangrijk wetssysteematisch verschil, dat zijn diepste grond hierin heeft, dat mensenbescherming belangrijker is dan dierenbescherming en daarom met veel meer rechtsverfijning is geregeld. Een groot deel van het wetboek en wellicht het grootste deel der bijzondere wetten richt zich tegen het „kwellen” van mensen. Deze bepalingen zijn zeer fijn afgestemd op de positie van de mens in de maatschappij der mensen. Zo zal reeds een betrekkelijk lichte mishandeling van een mens, wegens het daarin opgesloten moment van agressie, worden gestraft, ook wanneer zij nog niet bepaaldelijk een wreedheid mag heten. Doch anderzijds wordt de poging tot ongekwalificeerde mishandeling ongestraft gelaten als de pasmunt in dagelijkse ruzies, waarmee men de rechter niet moet lastig vallen. Bedreiging en bepaalde vormen van gevaarzetting zijn, zoals de aan het woord zijnde leden terecht opmerken, afzonderlijk strafbaar gesteld. Hetzelfde geldt voor tweegevecht, vechterij, vrijheidsberoving, verlating van hulpbehoevenden, enz., enz. Het onderhoud dat men aan mensen verschuldigd is en de voorwaarden waaronder men hen mag laten arbeiden zijn in verschillende wetten zeer gedetailleerd geregeld. Wordt daarmee in strijd gehandeld, dan is de in zijn belang getroffen mens meestal wel in staat op een of andere wijze voor dat belang op te komen; is hij daartoe onbekwaam, dan heeft hij ouders, een voogd of een curator, die voor hem opkomen.

Het wettelijk stelsel van mensenbescherming is dus uitermate gecompliceerd. Maakt men nu daarnaast enige summierse bepalingen tot bescherming van dieren, dan kan het licht gebeuren dat deze op een enkel punt verder gaan dan hetgeen met betrekking tot mensen is voorgeschreven. Dit wijst niet op een overwaardering van dierenbelangen ten opzichte van menselijk belang. Het vloeit enerzijds voort uit het feit, dat men het dierenbelang niet een zo uitvoerige regeling waard acht. Anderzijds is het een gevolg van de omstandigheid, dat het dier in een zwakkere positie verkeert ten opzichte van de mens, dan de mens ten opzichte van zijn medemens; het dier immers kan niet voor zijn eigen belang opkomen, noch zich over iets beklagen.

Enkele leden vroegen zich af, of geen strafbepalingen tegen het doden van eigen dieren zonder redelijk doel zouden moeten worden opgenomen. Ook deze leden trekken een parallel met hetgeen aangaande het doden van mensen is voorgeschreven.

De ondergetekenden menen tegen deze vergelijking te moeten opkomen. Doden behoeft geen pijn te doen en zal zelfs — juist wanneer het een dier betreft — geen angst behoeven te veroorzaken. Wie het doden nochtans als een verzwaarde mishandeling ziet, zoekt het wezen der mishandeling dus meer in de agressie of rechtskrenking dan in het toevoegen van leed. Wie in deze gedachtengang het doden van een dier strafbaar zou willen stellen, erkent dus een recht van de dieren op het leven.

Een verbod, eigen dieren zonder redelijk doel te doden, zou bovendien een dode letter zijn omdat de praktijk zou eisen, het enkele feit, dat de eigenaar zich van het dier wil ontdoen, als een redelijk doel te beschouwen. Anders zou immers de wettigheid van het doden van een dier afhankelijk zijn van de

vraag, of de eigenaar — die men toch niet dwingen kan het dier tegen zijn zin te houden — het aan een ander heeft kunnen overdoen. Ook het loslaten van het dier zal voor deze eigenaar vrijwel nooit uitkomst kunnen bieden, daar dit toch bijna altijd strafbaar zal zijn ingevolge het nieuwe artikel 455.

Bij de onderhavige problematiek dient men niet uit het oog te verliezen dat, voor zover de huisdieren niet voor de slacht worden gehouden en niet zodanig worden gehuisvest, dat men de intensiteit hunner vermenigvuldiging in de hand heeft, overbevolking zal kunnen dreigen, bij voorbeeld van katten. Men moet zodanige dieren dus kunnen afmaken, en het heeft weinig zin hierbij de eis te stellen, dat men in elk concreet geval bewijst geen redelijker bestemming voor het dier te hebben kunnen vinden.

Overigens moge er op worden gewezen, dat het trekken van de parallel met het doden van mensen ook zou moeten leiden tot een verbod van het doden van in het wild levende dieren zonder redelijk doel. Dit zou tot een geheel ander stelsel leiden dan dat van de huidige Jachtwet, Vogelwet en Visserijwet, welke meer op de bescherming van diersoorten dan op die van individuen gericht zijn.

Met betrekking tot de opmerkingen van sommige leden, midden in de linker kolom van blz. 3, moge worden herhaald, hetgeen in ander verband in deze memorie reeds is verzekerd, namelijk dat de regering in beginsel er volkomen van overtuigd is, zich bij het doen van voorstellen tot wetgevend ingrijpen op het gebied der dierenbescherming te moeten hoeden voor overdrijving, en meer te moeten hopen van de opvoeding van jong en oud. Gaarne sluit zij zich daarom aan bij de hulde, welke door deze leden is gebracht aan de Vereniging tot Bescherming van Dieren.

Raad voor de Dierenbescherming. Vele leden stelden de vraag, welke maatschappelijke behoeften de instelling van zodanige raad rechtvaardigt, en met name of er op dit terrein van wantoestanden en van een ingewikkelde problematiek kan worden gesproken.

De ondergetekenden zouden dit laatste inderdaad te veel gezegd achten; nochtans is het te voorzien dat er juist op het gebied van de dierenbescherming altijd desiderata zullen blijven. Dit wil niet zeggen, dat aan alle wensen der dierenbeschermers steeds zal moeten worden tegemoet gekomen, en geen aandacht geschonken zal worden aan de belangen van het bedrijfsleven, zoals sommige leden der Kamer blijken te verwachten. Maar juist wanneer de wensen van sommigen onvervuld blijven, staat de overheid daartegenover moreel sterker wanneer zij aan de vraagstukken de nodige aandacht heeft doen besteden door een orgaan van erkend gezag. Bestudering in uitsluitend ambtelijk verband zal niet altijd bevrediging vermogen te schenken, zelfs al worden adviezen van particuliere instellingen gevraagd.

Een college, waarin ambtenaren van verschillende departementen en vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijke stromingen of belangen om één tafel zitten, zal adviezen kunnen geven, die, ook wanneer zij niet een ieder materieel bevredigen, nochtans het gezag van alzijdige doorwrochttheid hebben. Terecht spreken sommige andere leden der Kamer in dit verband van een gesprekscentrum.

Van het feit dat vele andere leden de instelling van een Raad voor de Dierenbescherming een uitstekende maatregel achten, hebben de ondergetekenden met voldoende kennis genomen.

Over de samenstelling van deze Raad zouden de ondergetekenden zich thans nog niet willen uitspreken. Om het aantal leden beperkt te kunnen houden (het tweede lid van artikel 1 bepaalt, dat de Raad zal bestaan uit ten minste vijf en ten hoogste negen leden), zullen de zetels over de belanghebbende groepen moeten worden verdeeld. Daarbij zal aan de verschillende groepen, in het voorlopig verslag genoemd, zeker aandacht worden gegeven.

De tweede ondergetekende is ervan overtuigd, dat bij de uitvoering van zijn vergunningsbeleid ten aanzien van de groot-handel in dieren en de dierenparken soepelheid niet slechts gewenst is, maar ook onvermijdelijk in verband met de aard der

materie en mogelijk, gezien de deskundigheid, die in het algemeen bij deze bedrijven en instellingen aanwezig is.

In het ontwerp niet aangeroerde onderwerpen. Met de vele leden, die het ontwerp der vivisectie hebben aangeroerd, zijn de ondergetekenden van mening, dat de vivisectie als onderzoeksmethode niet kan worden gemist.

Diersoorten, waarop vivisectie in Nederland regelmatig wordt toegepast zijn: apen, paarden, honden, katten, runderen, varkens, schapen, konijnen, hoenders, duiven, caviae, fretten, hamsters, ratten, muizen en een aantal koudbloedige dieren. Als inrichtingen, waar vivisectie geschiedt, kunnen worden genoemd: laboratoria van Universiteiten, van ziekenhuizen, van keuringsdiensten van waren, van de farmaceutische industrie, van sanatoria, van het Rijks Instituut voor de Volksgezondheid en de daarmee verbonden streeklaboratoria, van de Rijks-seruminrichting, van het Staatsveeartsenijkundig Onderzoeksinstituut, van de gezondheidsdiensten voor dieren, van de gezondheidsdienst voor pluimvee, van de gezondheidsdienst voor postduiven, van het Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek, van het Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek en de laboratoria van particuliere wetenschappelijke- en andere onderzoeksinrichtingen.

Over het totale aantal van al deze inrichtingen zijn geen gegevens voorhanden. Ook over de omvang van het gebruik van levende dieren voor onderzoek zowel als voor oefen- en demonstratiemateriaal zijn geen gegevens bekend. Wel is aan te nemen, dat het aantal dieren hetwelk voor vivisectie wordt gebruikt vele duizenden per jaar bedraagt.

De ondergetekenden is niet bekend, dat de omvang van het gebruik van levende dieren als oefen- en demonstratiemateriaal onnodig groot zou zijn. Volgens verkregen inlichtingen is deze omvang minder groot dan die van het gebruik voor vivisectie als onderzoeksmethode.

Waarschijnlijk worden de dieren veelal onder narcose of plaatselijke verdoving gebracht, voordat de proeven geschieden. Zekerheid bestaat hierover geenszins.

Omtrent toepassing van vivisectie meer voor commerciële dan voor zuiver wetenschappelijke doeleinden zijn de ondergetekenden evenmin gegevens bekend. Naar zij hebben vernomen, zou toepassing b.v. plaats vinden ten behoeve van de bloembollencultuur en de cosmetische industrie, terwijl bijvoorbeeld de farmaceutische industrie mede een commercieel doel dient.

Het is naar de mening van de ondergetekenden niet mogelijk, hogere diersoorten van toepassing van vivisectie geheel uit te sluiten. Ten aanzien van bijvoorbeeld paarden beperken de ingrepen zich trouwens veelal tot inspuiting van vochtonttrekking, niet leidende tot enige kwelling van de dieren. In het Duitse Tierschutzgesetz worden deze diersoorten niet ugesloten, zij het dat zij enkel mogen worden gebruikt, indien met andere dieren het gestelde doel niet kan worden bereikt.

Wat deze hogere dieren betreft mag trouwens worden aangenomen, dat om praktische redenen de kostenfactor — waarop hieronder zal worden teruggekomen — zijn beperkende invloed doet gevoelen.

Naar aanleiding van de vraag van enkele leden, of de regering bereid zou zijn, in het ontwerp een verbodsbepaling op te nemen nopens het misbruiken van dieren, gelijk dit bij proefnemingen op medisch, veterinair en farmaceutisch gebied voortdoet, merken de ondergetekenden op, dat misbruik, indien bezwezen, reeds volgens het geldende recht strafbaar is. Zij verhehlen zich niet, dat de opsporing en het bewijs van dergelijk misbruik doorgaans op moeilijkheden zullen stuiten; deze ondervangt men echter niet door een verbodsbepaling, gelijk door deze leden gewenst.

Een en ander geldt evenzeer voor een verbodsbepaling aangaande het gebruik van hogere diersoorten, indien met lagere zou kunnen worden volstaan.

Vele leden hebben gevraagd, of de regering niet van oordeel is, dat de vivisectie aan een vergunningsstelsel ware te binden, terwijl ander leden betwijfelden, of een zodanig stelsel hier enige uitkomst zou kunnen brengen. Te dezen aanzien merken de ondergetekenden het volgende op.

In het voorlopig verslag wordt enerzijds een tegenstelling gemaakt tussen commerciële en zuiver wetenschappelijke doeleinden, anderzijds tussen het terrein van medische, veterinaire en farmaceutische doeleinden en datgene, wat daarbuiten valt. De ondergetekenden merken op, dat ook de commerciële vivisectie, voor zover zij research is, mede vruchten afwerpt voor de wetenschap, en voorzover zij bevoorbeeld op farmaceutisch terrein ligt, ook voor de volksgezondheid, zodat het enkele feit, dat ook een commercieel doel aanwezig is, het gebruik nog niet behoeft te diskwalificeren. Wel is denkbaar, dat de commerciële factor zozeer de overhand krijgt, dat men zich c.q. kan gaan afvragen, of vivisectie, althans buiten bepaalde grenzen, nog geoorloofd moet worden geacht. Dezelfde vraag inzake geoorlooftheid kan a fortiori rijzen, indien medische, veterinaire of farmaceutische doeleinden geheel ontbreken.

Met het oog op deze vraag, met het oog ook op de opsporings- en bewijsmoeilijkheden, is er inderdaad grond om te overwegen, of niet een vergunningsstelsel aanbeveling zou verdienen. Ter verdediging daarvan is ook wel gesteld, dat er een zekere preventieve werking tegen eventuele misstanden van zou uitgaan. Een dergelijk stelsel, in welke vorm ook, stuit echter op tal van moeilijkheden. Ook dient te worden bedacht — gelijk de Gezondheidsraad in een advies van 1954 heeft opgemerkt — dat reeds uit hoofde van kostenfactoren, alsook om te bevorderen, dat proeven zo goed mogelijk kunnen slagen, in de betrokken inrichtingen het aantal proefdieren zoveel mogelijk zal worden beperkt, en zo omzichtig mogelijk met de dieren te werk zal worden gegaan, zowel wat betreft de verzorging, als wat betreft de techniek van de proefnemingen zelf. Aan de Gezondheidsraad is van het bestaan van misstanden niet gebleken.

Niettemin blijft voor de ondergetekenden de vraag, of niet een vergunningsstelsel aanbeveling verdient, op verschillende gronden aan de orde.

Hiervan dient echter nog nadere studie te worden gemaakt, waarbij de ondergetekenden overwegen, of het nuttig kan zijn te onderzoeken, welke ervaringen zijn opgedaan in andere landen, waar te dezer zake wettelijke regelingen bestaan (Engeland, Duitsland). De verdere behandeling van het onderhavige wetsontwerp zouden zij door deze nadere studie niet willen doen vertragen.

Aan de leden, die betwijfelden of een vergunningsstelsel uitkomst kan brengen, kan geredelijk worden toegegeven, dat bij ontbreken van een juiste persoonlijke instelling bij hen, die visisectie verrichten, ook een stelsel als bovenbedoeld incidentele uitwassen niet geheel zal kunnen voorkomen. Wel kan men zich afvragen, of de juiste persoonlijke instelling niet mede zou kunnen worden bevorderd door een bepaalde regeling.

Tenslotte zouden de ondergetekenden aan de opvatting, volgens welke het als een leemte is te beschouwen, dat geen verbod wordt vastgesteld t.a.v. diervoorproeven, welke niet op medisch, veterinair of farmaceutisch gebied liggen en evenmin met de volksgezondheid te maken hebben, ja waarvan de resultaten zelfs schadelijk voor de volksgezondheid zijn, nadere aandacht willen besteden in het kader van de bovenbedoelde studie inzake de vraag, of een wettelijk vergunningsstelsel aanbeveling verdient. De door de betrokken leden aangeroerde kwestie hangt mede af van de vraag, of inderdaad doeleinden op het terrein van de volksgezondheid in deze als de enige categorie van „redelijke doeleinden” mogen worden beschouwd.

Het fokken van hondenrassen geschiedt in het algemeen naar internationale normen. Het is de ondergetekenden niet bekend dat rassen, die zich moeilijk kunnen bewegen worden gefokt. Met name kan een jachthond als de taks niet tot zodanige rassen worden gerekend.

De controle op de deugdelijkheid van apparaten, welke worden gebezigd bij elektrische bedwelming van slachtdieren, is geregeld bij de beschikking van de laatste ondergetekende van 23 december 1957, (*Stcrt.* 253), welke uitvoering geeft aan artikel 9, vierde lid, van het Vleeskeuringsbesluit (*Stb.* 1957, 29), dat op 16 februari 1958 in werking is getreden. In artikel 9, derde lid, van dit besluit is thans voorgeschreven, dat de

werktuigen, welke worden gebezigd bij de *mechanische* bedwelmingsdeugdelijk en doelmatig moeten zijn en slechts mogen worden gebruikt door daartoe bekwame personen.

Dit voorschrift zal ook gelden voor huisslachtingen (beter aan te duiden als gezinsslachtingen, omdat deze slachtingen, bestemd voor gezinsverbruik, hoe langer hoe meer plaats hebben in inrichtingen, als bedoeld in artikel 19 van de Vleeskeuringswet (*Stb.* 1919, 524), een ontwikkeling, welke ook op hygiënische gronden moet worden toegejuicht). Het kan niet worden ontkend, dat het bedwelmen bij deze slachtingen tot nu toe niet steeds op deskundige wijze geschiedt. Er mag worden verwacht, dat het nieuwe voorschrift hierin verbetering zal brengen.

Het verdient zeker aanbeveling, dat het slachten door vakbekwame personen geschiedt, zoals in verreweg de meeste gevallen gebeurt. Een verbod van slachting door leken moet echter voorhands onuitvoerbaar worden geacht.

Met betrekking tot het lijden van het slachtdier worde echter in dit verband bedacht, dat het zeer twijfelachtig is, of bij langzame verbloeding na goed uitgevoerde bedwelmings het bewustzijn van het dier terugkeert.

De laatste ondergetekende stelt er voorts prijs op mede te delen, dat zijnerzijds het centraliseren van gezinsslachtingen in inrichtingen, als bedoeld in artikel 19 van de Vleeskeuringswet (*Stb.* 1919, 524), zoveel mogelijk wordt bevorderd. Het maken van verordeningen met betrekking tot deze centralisatie komt echter ingevolge artikel 26, 2e lid, van die wet toe aan de gemeenteraden, waarvan een vrij aanzienlijk aantal reeds gebruik van deze bevoegdheid heeft gemaakt.

Het gebruik van de sporen door ruiters levert slechts dierenmishandeling op, wanneer het zekere grenzen te buiten gaat. Dit onderwerp leent zich dus niet voor een speciale wettelijke regeling; de rechter zal hier de algemene bepalingen dienen toe te passen. Ook het oordeel over het gemeren zouden de ondergetekenden hem niet willen onttrekken.

Enkele leden hebben in de tweede helft van de linkerkolom van blz. 4 van het voorlopig verslag een zevental desiderata naar voren gebracht, waarover het volgende moge worden opgemerkt.

1. Het strafrechtelijk aansprakelijk stellen van ouders of voogden voor strafbare feiten van hun kinderen of pupillen, tenzij aannemelijk is dat zij het feit niet hebben kunnen voorkomen, lijkt de ondergetekenden weinig in overeenstemming met het stelsel van het Nederlandse strafrecht. Het zou naar hun mening van een overwaardering van de belangen van het dier getuigen, wanneer dit beginsel nu juist bijzonderlijk bij de delicten tegen dieren werd ingevoerd.

2. Opneming van een verbod, na een aanrijding een daarbij gewond of gekwetst dier achter te laten in hulpeloze toestand, komt de ondergetekenden niet gewenst voor. Enige differentiatie is immers in een zodanige bepaling niet te maken, terwijl het toch verschil maakt of een rat dan wel een kat is aangereden. Bovendien is het dikwijls ondoenlijk hulp te verlenen, omdat een dier, dat letsel heeft bekomen, de intuïtieve neiging heeft zich zo snel mogelijk van de plaats van het ongeval te verwijderen, zo het daartoe nog maar enigszins in staat is. Tenslotte staat niet vast, op welke wijze het belang van het dier het best gediend wordt en gediend kan worden. Het is immers geenszins zeker, dat dit het geval is wanneer het door degeen, die de aanrijding heeft veroorzaakt, ter plaatse mischien geheel onoordeelkundig zou worden geholpen of wanneer deze het zou meenemen om het elders te (doen) verzorgen. Beter is het wellicht de politie of, zo mogelijk, de eigenaar te waarschuwen. Ingeval het noodzakelijk of gewenst zou zijn het dier af te maken, mag daartoe bovendien — voor zover het betreft een aan enig persoon toebehorend dier — niet zonder toestemming van de eigenaar worden overgegaan.

Het niet opnemen van een bepaling als boven bedoeld, betekent echter niet dat men machteloos zou staan tegenover hem, die een dier, hetzij rat of kat, bij een aanrijding wondt en er zich niet voldoende om bekommert. De algemene bepaling van het nieuwe artikel 455, eerste lid, sub 1°, welke

o.m. verbiedt de gezondheid van een dier nodeloos te benadelen, geeft de mogelijkheid hiertegen op te treden.

3. Het opnemen van een bepaling, als in het voorlopig verslag voorgesteld, is overwogen, maar er is van afgezien. In de eerste plaats zal een dergelijke bepaling moeilijk haatbaar zijn wat betreft het op de markt brengen of hebben en het vervoeren van zieke, gebrekkige of afgeleefde dieren, omdat de strafbaarheid daarvan zou afhangen van hetgeen de koper na afloop van de markt met de gekochte dieren doet. In de tweede plaats zou een zodanige bepaling er allicht toe leiden, dat de handel in deze dieren elders dan op markten plaats vindt, hetgeen de mogelijkheid van controle aanmerkelijk zou doen verminderen. Wanneer een eigenaar met enig economisch doel een afgeleefd dier nog in leven wil houden, zal tegen hem veelal kunnen worden opgetreden op grond van het nieuwe artikel 455, tweede lid, onder a.

Voor zover een verbod van het op de markt brengen of hebben, het vervoeren of het verwerven van zieke, gebrekkige of afgeleefde dieren, anders dan om ze af te maken, zou strekken tot sanering van de handel, lijkt het onderhavige wetsontwerp daarvoor niet de meest geschikte plaats.

4. Opneming van een afzonderlijk verbod om levende dieren als doel te gebruiken bij openbare of prijsschietwedstrijden past in zoverre niet in de opzet van het wetsontwerp, dat dit naast de algemene bepalingen der artikelen 254 en 455, eerste lid, slechts die handelingen met name strafbaar stelt, welke hier te lande geregeld plaats vinden en over welke strafbaarheid twijfel zou kunnen bestaan. Met betrekking tot de bedoelde schietwedstrijden lijkt noch het een, noch het ander het geval. Wat de verloting of het bij spel inzetten van levende dieren betreft, lijkt niet voldoende aannemelijk dat dit naar zijn aard met kwelling van de dieren gepaard zal gaan of daartoe aanleiding zal geven; mocht dit het geval zijn — de ondergetekenden hebben niet de indruk dat op dit gebied tegenwoordig nog ernstige misbruiken voorkomen — dan is de kwelling als zodanig reeds strafbaar ingevolge artikel 455, eerste lid. Een bijzondere bepaling zou mede allerlei volkomen toelaatbare gevallen treffen, zoals b.v. loterijen ter gelegenheid van veentoonstellingen.

5. Ook voor een verbod tot het vergiftigen van niet schadelijke dieren, zien de ondergetekenden geen aanleiding. Wanneer dieren vergiftigd zouden worden zonder redelijk doel of op een door het redelijk doel niet gerechtvaardigde, onnodig pijnlijke wijze, zou ook zonder afzonderlijke verbodsbepaling een veroordeling mogelijk zijn. Het is zelfs denkbaar, dat dit zich ook zou voordoen ten aanzien van dieren, die schade veroorzaken.

6. Hier wordt het moeilijke probleem aangesneden, in hoeverre men bij lagere dieren over pijn kan spreken. Men neemt toch wel aan, dat vissen en ongewervelde dieren niet in even bewuste mate pijn lijden als vogels en zoogdieren. Er lijkt daarom geen enkele aanleiding te bestaan, voor de eerstgenoemde groepen een geprivilegieerde bescherming te scheppen. Op grond van de algemene regeling betreffende dierenmishandeling of -kwelling, zal ook met betrekking tot deze dieren de strafrechter van geval tot geval moeten uitmaken, in hoeverre hij mishandeling of kwelling aanwezig acht.

7. Een bepaling als de hier voorgestelde zou beter op haar plaats zijn in de Jachtwet.

Artikelen

Artikelen 1—4. Dat de Raad voor de Dierenbescherming in bepaalde gevallen de betrokken organisaties van het bedrijfsleven hoort en deze adviezen met zijn eigen advies aan de regering overlegt, moet inderdaad als wenselijk worden beschouwd. Dit in de wet neer te leggen stuit echter op de moeilijkheid, dat de gevallen waarin zodanige organisaties bij de behandelde zaken zijn betrokken, niet in algemene termen zijn te omschrijven en dus ter beoordeling van de raad zullen moeten staan. Zo deze in gebreke is, kan de regering zelf nog organisaties horen.

Artikelen 5 en 6. Vele leden zouden bij algemene maatregel van bestuur voorschriften gegeven willen zien betreffende de fokken; gebruiken en vervoeren van dieren en aangaande de plichten ten aanzien van aangetroffen ziekte, gewonde of stervende dieren. Het streven naar een algemene en sluitende dierenwetgeving lijkt hierbij voorop te staan. De ondergetekenden vrezen, dat bij een zodanige opzet (welke noodzakelijkerwijze ook menig voorschrift van administratiefrechtelijke aard zou moeten bevatten) datgene geschieden zal, wat in het voorlopig verslag op blz. 3, eerste kolom, vijfde volle alinea, laatste volzin, wordt signaleerd; er zouden weerstanden worden opgewekt, welke de zaak der dierenbescherming meer kwaad dan goed zouden doen. Vruchtbaarder lijkt, het wetsontwerp te beperken tot die voorschriften, waaraan in concreto behoefte is gebleken. Daarom is ook het artikel 6 tot honden en katten beperkt gehouden. Tegen invoering van het woord „kopen” bestaat geen bezwaar. (Zie nota van wijzigingen, sub I).

Bij het ontwerpen van de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 6, zullen de ondergetekenden gaarne ook de Britse Pet Animals Act van 1951 in studie nemen. Bij de uitvoering van artikel 5 zal uiteraard ook aandacht worden besteed aan de verzorging bij vriezende weer. Voornemens om tot een registratie en op den duur tot een verbod van kettinghonden te komen bestaan voorshands niet.

De voorschriften betreffende het houden van een waak- of heemhond zullen van enigszins technische aard zijn, b.v. betreffende de bouw van het hok en de aard en bevestiging van de ketting. Hieromtrent bestaan tegenwoordig tamelijk uitgewerkte denkbeelden. Deze kunnen uiteraard niet door de rechter bij zijn hantering van de voorgestelde artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht worden doorgevoerd, zodat gespecificeerde wettelijke regeling noodzakelijk is.

Artikel 7. Gaarne willen de ondergetekenden eerst aandacht besteden aan de suggestie van vele leden, bij dit verbod niet uit te gaan van bepaalde diersoorten, maar van bepaalde categorieën van inrichtingen. Hiertegen pleit, dat het in dezen gaat om verschillende soorten van bedrijven, die vaak moeilijk nauwkeurig te omschrijven zijn, terwijl er buitendien allerlei overgangsvormen mogelijk zijn. Zij achten het niet wel mogelijk deze verscheidenheid samen te vatten in een aanduiding, die uit een oogpunt van rechtszekerheid en bondigheid zou bevredigen. De ondergetekenden hebben, in hun streven deze regeling tot het strikt nodige te beperken, alleen voor de verzorging van uitheemse dieren, waarvoor wel in het bijzonder deskundigheid en toewijding vereist zijn, een vergunningsregeling voorgesteld.

Na kennisneming van de vragen en opmerkingen, die het verslag ten aanzien van de onder dit artikel vallende diersoorten bevat, menen de ondergetekenden, dat een algemene omschrijving als in het ontwerp nagestreefd toch niet geheel kan bevredigen. In de hierbij gaande nota van wijzigingen stellen zij voor, de aanwijzing der diersoorten te doen geschieden bij algemene maatregel van bestuur, waardoor een uitvoeriger opsomming mogelijk wordt dan in de wet op haar plaats zou zijn.

Door het handhaven van de bepaling, dat alleen zullen worden aangewezen in Nederland niet in het wild levende diersoorten, wordt aangegeven, dat hier wordt bedoeld op wat men in het spraakgebruik „uitheemse dieren” noemt. Het moge duidelijk zijn, dat in dit verband niet wordt gedacht aan de normale huisdieren en het vee. Een strikte, zowel wetenschappelijk als wat de rechtszekerheid betreft volledig bevredigende definitie valt hiervoor moeilijk in korte woorden te geven. In de tweede volzin van de, in de bijgaande nota van wijzigingen opgenomen, nieuwe redactie voor het eerste lid van dit artikel is een omschrijving van het begrip gegeven. Uit deze omschrijving blijkt, dat bijvoorbeeld de in het voorlopig verslag genoemde uitheemse pelsdieren, die voor de bontindustrie worden gefokt, niet zullen worden aangewezen. Het is mogelijk om bij algemene maatregel van bestuur duidelijk te omschrijven, voor welke dieren deze regeling zal gelden en zo de bedoeling te verwezenlijken, dat het juist die dieren zullen zijn, welker verzorging bijzondere eisen stelt.

Het woord „gedresseerd” is vervangen door „afgericht”.

Enige leden zouden in het tweede lid de mogelijkheid geschapen willen zien tot het verlenen van een ontheffing niet ten aanzien van bepaalde groepen van inrichtingen, maar ten aanzien van bepaalde individuele inrichtingen. Aan een dergelijke mogelijkheid bestaat geen behoefte, omdat de wet voor de afgifte van een vergunning geen bepaalde vereisten stelt en in het onderhavige geval dus met afgifte van een vergunning hetzelfde kan worden bereikt. Wel achten de ondergetekenden het van praktisch nut om ter voorkoming van onnodige administratie een algemene ontheffing te kunnen geven voor categorieën van instellingen, waarvoor een toepassing van dit artikel niet nodig blijkt. De in de nota van wijzigingen voorgestelde verandering van de woorden „dan wel” door „al dan niet voor” is enerzijds noodzakelijk geworden door de in het eerste lid voorgestelde wijziging en opent anderzijds de mogelijkheid een ontheffing, als hoven bedoeld, te verlenen, betrekking hebbende op alle in de inrichtingen gehouden dieren of op met name te noemen soorten van dieren. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan instellingen, die geringe aantallen van bepaalde soorten bezitten, zoals b.v. hertenkampen met slechts enkele uitheemse herten.

In verband met het voorafgaande achten de ondergetekenden het nuttig de mogelijkheid open te laten, dat ongeclausuleerde vergunningen worden afgegeven.

Het stellen van voorschriften bij het verlenen van een vergunning heeft bijvoorbeeld weinig zin in die gevallen, waarin de persoon van de vergunninghouder een betere waarborg voor een goede behandeling van de dieren vormt, dan een stelsel van voorwaarden, hoe volledig en gedetailleerd dit ook zou mogen schijnen.

De redactie „ten einde een behoorlijke verzorging en behandeling van de dieren te verzekeren” is een verbetering; niet wijl het ontwerp geen bescherming van dieren zou beogen, doch omdat het deze niet als rechtssubjecten ziet.

Het vierde lid heeft bij leden der Kamer een vraag doen rijzen, of de inrichting, die onbevoegd is een bepaald dier te houden, dit wel van de hand zal kunnen doen tegen de door haar gevraagde prijs. In het algemeen gelden voor exotische dieren, ook internationaal, wel min of meer gangbare prijzen. Voor een werkelijk zeldzaam dier zal altijd wel, hetzij in binnen- of buitenland, een koper te vinden zijn. De inrichting zal dus steeds aan de wet kunnen voldoen, zij het dat zij misschien niet de prijs kan bedingen, die zij gewenst had. Het komt in het administratieve recht wel meer voor, dat een bepaald persoon onbevoegd is een bepaald goed te houden. De wet behoeft deze casuspositie niet te regelen.

Het zal de houder van een daarvoor niet gekwalificeerde inrichting inderdaad verboden zijn om bepaalde dieren ter leen of in bewaring te houden, voor zover althans met deze dieren een der in het eerste lid genoemde handelingen wordt verricht, dus b.v. het dier wordt tentoongesteld. Ware dit niet het geval, dan zou ontduiking van deze bepaling wel heel gemakkelijk zijn. Het is echter duidelijk, dat het vergunningsbeleid zich zoveel mogelijk aan de rechtmatige behoeften van de inrichtingen zal hebben aan te passen. De uitlenende inrichting gaat vrijuit.

Het vijfde lid gaat minder ver dan enkele leden der Kamer denken. Indien een behoorlijke verzorging en behandeling, dan wel de instandhouding van de soort, niet door voorschriften, maar wel op andere wijze verzekerd kan worden, kan de vergunning worden verleend. Het vijfde lid beperkt slechts de weigeringsgronden.

Artikel 10. In verband met de verdubbeling der geldboeten, voorzien bij de wet van 4 mei 1954 (*Stb.* 169), moet in plaats van „vijfhonderd gulden” gelezen worden „duizend gulden”. De misstelling wordt bij de nota van wijzigingen verbeterd. Het voorstel komt dan neer op een verhoging van het boetemaximum van zeshonderd op duizend gulden. In verband met deze verhoging is er, naar het oordeel van de ondergetekenden, voor verdubbeling van dit maximum bij recidive geen plaats. Deze voorstellen zijn in de nota van wijzigingen opgenomen.

Een maximum van een jaar gevangenisstraf of vijftien-duizend gulden geldboete zou de ondergetekenden, mede in verband met andere strafbepalingen, excessief voorkomen.

Openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak is een straf, die vooral dient om mogelijke toekomstige slachtoffers te waarschuwen tegen de veroordeelde, en lijkt bij de onderhavige delicten dus minder op haar plaats.

Ontzetting uit het recht om dieren te houden is een straf, die de beroepsdierenhouder te zwaar zou treffen, terwijl zij, die voor hun genoegen dieren houden, zich niet dikwijls aan dierenmishandeling schuldig maken. De ondergetekenden menen dan ook, dat er geen behoefte bestaat aan invoering van deze straf die, zoals van andere zijde in het voorlopig verslag wordt uiteengezet, ook slecht in het stelsel onzer wetten zou passen.

De voorgestelde bijzondere regeling der recidive vindt haar grond in de sterke verwantschap van de feiten, strafbaar gesteld bij de artikelen 254 en 455 van het Wetboek van Strafrecht.

De woorden „gelijk misdrijf” of „gelijke overtreding” zijn een staande uitdrukking in de recidivebepalingen van het wetboek. Niettemin hebben de ondergetekenden geen bezwaar tegen overneming van de door leden der Kamer geopperde redactie (zie nota van wijzigingen, sub VI en IX).

Preventieve hechtenis ter zake van dierenmishandeling zou, naar de mening der ondergetekenden, een aan het geschonden belang onevenredige maatregel zijn.

Aan het strafbaar stellen van het culpoos veroorzaken van de in artikel 254 bedoelde pijnen, letsel, enz. bestaat naar de mening der ondergetekenden geen behoefte. Op een zodanig culpoos misdrijf zou immers slechts een betrekkelijk geringe straf kunnen worden gesteld; en daarin wordt reeds voorzien door artikel 455, dat mede het culpoos plegen der in artikel 254 omschreven handelingen omvat.

Aangezien noch de Jachtwet, noch de Visserijwet, noch het wetsontwerp een redelijk doel eist voor het *doden* van dieren, menen de ondergetekenden de vraag, of jagen en vissen een redelijk doel is, aldus te moeten verstaan: Is jagen en vissen een redelijk doel met betrekking tot het toebrengen van *pijn* of *letsel* aan dieren?

Hierop kan worden geantwoord dat, nu de Jachtwet en de Visserijreglementen bepaalde jachtmiddelen en vistuigen voor geoorloofd verklaren, de rechter een normaal gebruik van die middelen — ook wanneer het tot pijn of letsel mocht leiden — niet zal kunnen beschouwen als een „overschrijding van hetgeen ter bereiking van (het jacht- of vis-)doel toelaatbaar is”. Voor zover een jacht- of vismiddel verboden is op grond van motieven van dierenbescherming, zal het gebruik ervan (b.v. jagen met lange honden) zowel dierenmishandeling als een overtreding van de Jacht- of Visserijwet kunnen opleveren.

De aangehaalde woorden van het ontwerpartikel zijn overigens niet nieuw. Evenmin komen jager of jachtgerechtigde in een nieuwe positie te verkeren met betrekking tot de eigendom van het wild. Artikel 641 van het Burgerlijk Wetboek beschouwt jagen en vissen als wijzen van eigendomsverwerving. Het in het jachtveld voorkomende wild is dus nog geen voorwerp van eigendom; het behoort aan niemand toe.

Artikel 11. Eerste, derde en vierde lid van artikel 455 W. v. S. In plaats van „driehonderd gulden” moet in het eerste lid gelezen worden „zeshonderd gulden”.

Een strafmaximum van zes maanden hechtenis of vijf-duizend gulden boete ware niet in overeenstemming met de betekenis van deze overtreding. Het ontwerp behelst, zoals door verscheidene leden wordt opgemerkt, reeds een verveelvoudiging van het maximum der hechtenis. De ondergetekenden zouden hierdoor uitgedrukt willen zien, dat het feit naar huidige morele standaarden niet licht moet worden geteld, doch zouden toch niet een vertwintigvoudiging van de vrijheidsstraf willen aanbevelen.

Tegen wijziging van de recidivebepaling hebben zij geen bezwaar.

De voorgestelde bijzondere regeling der recidive vindt, naar reeds in ander verband is opgemerkt, haar grond in de sterke verwantschap dezer overtreding met het misdrijf van dierenmishandeling.

Het gebruik van het woord „nodeloos” in de (oude en nieuwe) tekst van artikel 455 hangt samen met het feit, dat dit artikel ook culpoze en omissie-feiten omvat, waarbij het woord „doel” minder toepasselijk is.

Artikel 11. Tweede lid van artikel 455 W. v. S.

Algemeen. Tegen dit lid werd op verschillende gronden bezwaar ingebracht. Sommige leden wilden het geschrapt zien, enigen wensten een duidelijker redactie, enkelen wezen terecht op de ongebruikelijkheid van de gekozen figuur.

De ondergetekenden willen er op wijzen, dat de opstellers van het wetsontwerp zich geplaagd zagen voor het moeilijke probleem, hoe een aantal van de meest omstreden handelingen met dieren zeer in concreto strafbaar te stellen, zonder dat hieruit a contrario zou kunnen worden geconcludeerd, dat men b.v. wel een geit met overvolle uiers zou mogen vervoeren of een ezel van oogkleppen zou mogen voorzien. Men heeft van de uitdrukkelijk strafbaar gestelde handelingen dan ook geen leges speciales willen maken, doch een opsomming gegeven van gevallen, waarin de nodeloosheid en de „mishandeling” (pijn, kwelling, etc.) niet afzonderlijk behoeven te worden gesteld en bewezen, maar volstaan kan worden met het bewijs van de feiten zonder meer.

In antwoord op de vraag van vele leden naar het vóórkomen van enkele met name genoemde vormen van nodeloos pijn bij dieren veroorzaken, moge het volgende worden opgemerkt.

Het voortijdig verwijderen van melktanden bij paarden komt inderdaad voor, doch valt — behalve wanneer veterinaire redenen aanwezig zijn — zonder twijfel als „nodeloos pijn veroorzaken” onder het verbod van artikel 455, eerste lid (nieuw). Daar de nodeloosheid en pijnlijkheid hier vaststaan, bestaat er geen behoefte aan een verlichting van de bewijslast door opneming van deze handeling in de opsomming van het tweede lid van die bepaling.

Varkens, die voor de fokkerij zijn bestemd, plegen te worden „geringd” om te verhinderen dat zij tijdens de voor hen noodzakelijke weidegang door wroeten schade veroorzaken. Daartoe zijn in de handel voor een luttel bedrag neusringen (agaves) verkrijgbaar, waarbij een tangetje geleverd wordt voor het snel inbrengen van de ring. Spijkers en staaldraad zijn minder snel en handig aan te brengen. Deze voorwerpen veroorzaken afhankelijk van lengte en beweegbaarheid in de neus ook na het aanbrengen pijn, meer dan wanneer een of meer agaves zijn aangebracht.

De ondergetekenden zijn van oordeel dat door het gebruik van spijkers en staaldraad meer pijn wordt veroorzaakt dan nodig is ter bereiking van het doel, en dus dat deze pijn nodeloos wordt veroorzaakt. Aan de suggestie, om deze vorm van pijniging alsnog aan de opsomming van het tweede lid van artikel 455 W.v.S. toe te voegen, hebben zij gevolg gegeven (zie nota van wijzigingen, sub VIII).

Het laten lopen van ganzen op gloeiende platen wordt in het buitenland bij het bedrijfsmatig mesten van ganzen toegepast, als middel tot vergroting van de lever bij de dieren. In ons land, waar het vetmesten van ganzen als bedrijf niet wordt beoefend, komt deze vorm van dierenkwelling gelukkig niet voor.

Ten aanzien van het prijschieten op levende dieren moge worden verwezen naar hetgeen daaromtrent in het algemeen deel dezer memorie is opgemerkt.

Het gebruik van eierlegkooien (z.g. legbatterijen), waarop van andere zijde de aandacht werd gevestigd, is naar het oordeel ondergetekenden in het algemeen niet als strafwaardig te beschouwen. De dieren zijn in deze legbatterijen slechts beperkt in hun bewegingsvrijheid, hetgeen op zichzelf geen kwelling behoeft te zijn. Aangezien het hier volgroeiende dieren betreft, treden deformaties van lichaamsdelen hierbij niet op, zulks in tegenstelling tot het geval van de kistkalveren.

Bepalingen omtrent het schieten van grote dieren met hagel behoren naar de mening der ondergetekenden eerder thuis in de Jachtwet dan in het Wetboek van Strafrecht.

Onderdeelsgewijs.

Sub a. De toevoeging „kennelijk” heeft de strekking, de strafbaarheid enigszins te beperken. Het is immers niet de bedoeling iemand te straffen op grond van het feit, dat hij een dier arbeid heeft laten verrichten, welke deskundigen achteraf als te zwaar beschouwen. Een eigenaar, die in redelijke mate hart voor zijn dieren aan den dag legt, moet vrijuit kunnen gaan.

De ondergetekenden onderschrijven, dat het woord „kennelijk” door de strafrechter zal moeten worden uitgelegd. Indien dit woord er niet stond, zou deze rechter trouwens tot de even moeilijke begrenzing van het begrip „de krachten te boven gaan” moeten komen.

Sub b. De regering erkent de praktische eis, dat voor de slacht bestemde varkens nuchter worden afgeleverd. De onderhavige bepaling behoeft hieraan niet in de weg te staan. Zij laat alleen niet toe, aan de dieren tijdens het vervoer langer voedsel te onthouden dan voor de nuchtere aflevering noodzakelijk is; praktisch zal dit zich hoogstens voordoen bij vertransport in het vervoer.

Sub c. Inderdaad zal de opsporingsambtenaar, om het overtuigende bewijs van het feit aan de kantonrechter te kunnen leveren, er veelal verstandig aan doen een dierenarts te raadplegen, die door de rechter als getuige-deskundige zal kunnen worden gehoord. De ondergetekenden zijn ervan overtuigd, dat het de deskundige mogelijk zal zijn vast te stellen of een koe al dan niet overvolle uiers heeft. Zij vrezen dan ook niet, dat deze bepaling in de praktijk tot grote moeilijkheden zal leiden.

De hoop dat de bepaling een preventieve werking zal hebben, wordt door de ondergetekenden gedeeld.

Het noemen van de tentoonstellingen is niet nodig in de opzet van artikel 455, tweede lid, dat alleen de meest voorkomende gevallen noemt. Overigens menen de ondergetekenden te mogen rekenen op de deskundigheid en de medewerking van de juryleden bij het onderdrukken van het euvel, zo dit zich al op de tentoonstellingen zou voordoen.

Met een verbod van het dichtplakken of dichtstoppen van uiers kan, gezien de praktijk op de markten niet worden volstaan.

Sub d. Onder het begrip „aangebonden vervoeren”, naar welks betekenis vele leden informeerden, valt inderdaad ook het aan de hand geleiden. De bezwaren, welke o.m. het vervoer aan de hand door middel van hals- of hoortouwen uit dierenbeschermingsoogpunt ontmoet, zullen hieronder nog nader worden uiteengezet.

Dat het gebruik van deze touwen — gelijk verschillende leden meenden — op zichzelf geen dierenmishandeling is, kunnen de ondergetekenden onderschrijven, voor zover bedoeld wordt, dat een halstouw of een hoortouw (afgezien van de wijze van bevestiging, die thans niet aan de orde is) geen pijn of letsel zal veroorzaken, zolang er niet aan getrokken of gerukt wordt.

De praktijk geeft evenwel dagelijks te zien, dat rundvee, aan de hand geleid, als regel niet volgzzaam is. Bij het gebruik van een halstouw of hoortouw onttaardt het aan de hand geleiden dan ook maar al te vaak in een strijd tussen de geleider en het dier. Wanneer het dier een ongewenste richting uit wil gaan, zal de geleider dit pogen te verhinderen door aan het touw te gaan hangen, hetgeen uiteraard voor het dier pijnlijk is. Aangezien dit in verband met de plaats van bevestiging van het touw vaak niet voldoende helpt, voelt de geleider zich in vele gevallen bovendien genoopt het dier door slaan tegen de neus te corrigeren. Zou hij daarentegen gebruik hebben gemaakt van een halster, dan zou hij het dier gemakkelijk in de hand hebben kunnen houden door de kop naar zich toe te trekken.

In rijdende voertuigen zijn de dieren voortdurend ten opzichte van het voertuig in beweging, waardoor telkens aan het touw wordt gerukt. Het behoeft geen betoog dat dit pijnlijk is. Bovendien kan een halstouw bij gebruik in voertuigen tot ophanging leiden, wanneer het dier komt te vallen. Deze euvelen doen zich bij gebruik van een halster niet voor.

De ondergetekenden zien geen aanleiding voor de door verscheidene andere leden bepleite uitzondering op het verbod, voor wat betreft het vervoer in het bedrijf, aangezien de hoortouwen en halstouwen ook hier gemakkelijk door een beter middel, het halster, kunnen worden vervangen. Dat het meenemen van een aantal halsters bij het verweiden bezwaarlijker zou zijn dan het meenemen van halstouwen of hoortouwen, zoals sommige leden menen, kunnen de ondergetekenden niet inzien.

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn geworden, dat het onderhavige verbod berust op de nadelen, die het gebruik van hals- en hoortouwen dagelijks in de praktijk te zien geeft.

Het slaan dat juist dan voorkomt, wanneer men zich bij verzet van het dier machteloos weet, kan bij gebruik van een halster achterwege blijven.

Het ligt inderdaad in de bedoeling, dat het verbod ook voor kalveren zal gelden.

Voorts zijn er, naar hierboven reeds is gebleken, geen redenen aanwezig voor een differentiatie tussen vervoer aan de hand en per as. Voor zover het gebruik van halstouwen bij het transport van andere diersoorten dan rundvee voorkomt, zijn de daaraan verbonden euvelen niet van zodanige aard en omvang, dat opnemng van een daarop betrekking hebbende bepaling in het tweede lid van artikel 455 van het Wetboek van Strafrecht hiervoor noodzakelijk zou zijn.

Sub e. De vraag van een lid hoe de ondergetekenden staan tegenover dwangvoeding in het algemeen, noopt tot enige omschrijving van dat begrip.

De voorlichting op het gebied van de voeding van de mens poogt bij te dragen tot zijn harmonische ontwikkeling. Bij de veehouderij wordt gestreefd naar rationele voeding om zo goedkoop mogelijk een dierlijk produkt van de hoogste waarde te verkrijgen. Rationele voeding kan als zodanig wel eens te kort doen aan de harmonische ontwikkeling van het dier. Zou men alleen reeds op deze grond de rationele voeding als „dwangvoeding” willen kenmerken, dan zou het redelijk doel daarvan in beginsel moeten worden aanvaard. Denkt men bij „dwangvoeding” evenwel aan een voedingsmethode tengevolge waarvan de gezondheid van het dier op ontoelaatbare wijze wordt geschaad, of waarbij de manier van toediening van het voedsel een kwelling voor het dier betekent, dan is er sprake van een handeling, die ingevolge artikel 455 (nieuw), eerste lid, strafbaar is.

Hetgeen zojuist is opgemerkt ten aanzien van de voeding van het dier, is evenzeer van toepassing op de verzorging daarvan. Het verheugt de ondergetekenden dan ook dat verscheidene leden kunnen instemmen met de onderhavige bepaling, die een bijzondere vorm van verzorging van het jonge dier strafbaar stelt, omdat daarbij zijn gezondheid op ontoelaatbare wijze wordt benadeeld, wat blijkt uit de daarbij optredende, voor het dier ongetwijfeld kwellende misvormingen, waarvan slechts de misvorming van sommige gewrichten uiterlijk waarneembaar wordt.

Jonggeboren kalfjes worden vaak tijdelijk in een leeg hooivak gehuisvest en worden daarbij, als zijnde „de toekomst”, zo goed mogelijk verzorgd. De ondergetekenden kunnen niet aannemen, dat men er met enige goede wil niet in zou slagen de dieren voldoende ruimte en licht te geven. Een nadere omschrijving van de minimum oppervlakte, per dier vereist, waar vele leden in dit verband om vragen, achten de ondergetekenden niet noodzakelijk, omdat in de onderhavige bepaling de handeling, die zij in het bijzonder strafbaar wensen te stellen, zich ten aanzien van de ruimte genoegzaam onderscheidt van het zojuist beschreven veel voorkomend gebruik.

De ondergetekenden zijn ervan uitgegaan, dat er een economisch motief is voor het houden van „kistkalveren” en vinden, met de zeer vele leden die daarom bezwaar maken tegen het

strafbaar stellen daarvan, een bevestiging van dat economisch motief in het door deze leden aangehaalde artikel in „Wetenschap voor de Praktijk”. De ondergetekenden willen echter dit economisch motief niet als redelijk doel aanvaarden en zelfs elke twijfel daaromtrent wegnemen, omdat het economisch doel in dit geval wordt bereikt via het veroorzaken van voor het dier kwellende misvormingen; zij achten het houden van kistkalveren bepaald een exces en daarom de bezwaren daartegen geenszins overdreven, zoals sommige der hier aan het woord zijnde leden.

De ondergetekenden hebben, zoals hierboven nogmaals is gebleken, evenals deze leden overwogen dat het verbod voor hen die het meesten van kalveren, volgens de kistkalfmethode althans, als deel van hun bedrijf uitoefenen, schade zou kunnen opleveren. De biologische betekenis van de beoogde maatregel achten zij evenwel geenszins omstrede, aangezien door niemand is betwist dat wanneer de kalveren over voldoende ruimte en licht beschikken, de kwellende misvormingen uitblijven, ook al worden zij eenzijdig met melk gevoed.

Naar uit een door deskundigen genomen proef is gebleken, wordt de blankheid van het vlees, die de handelswaarde bepaalt, niet zozeer veroorzaakt door het nauwe hok en het weinige licht, als wel door de eenzijdige melkvoeding. De produktie van blank kalfsvlees is dan ook geenszins in haar gehele omvang of kwaliteit met de onderhavige bepaling gemoeid.

Gegevens omtrent de omvang van de export van blank kalfsvlees en van het overige kalfsvlees vormen derhalve, naar de mening van de ondergetekenden, geen maatstaf voor de schade die de onderhavige bepaling voor de betrokkenen zou betekenen. Ten gerieve van de leden die daarnaar vroegen zij medegedeeld, dat in 1955 zijn geëxporteerd 76 785 geslachte kalveren, waarvan 36 765 nuchtere kalveren waren en 4233 graskalveren. De rest, 35 787 stuks, waren geslachte vette kalveren, maar dit zijn niet uitsluitend kistkalveren, want de zgn. „sopers” zijn ook daaronder begrepen.

De leden die mededeelden, dat kalveren in het donker geen, althans aanzienlijk minder, last van vliegen hebben, moeten de ondergetekenden tot hun spijt antwoorden, dat dit argument op hen niet de indruk maakt, die deze leden verwachtten, aangezien kalveren vliegen kunnen bestrijden met hun staart (evenals paarden, waarvan de staart niet gecoupeerd is) en met hun tong, althans wanneer zij vrijheid van beweging hebben.

De mededeling, dat kistkalveren zich tot op een leeftijd van 6 à 7 weken „naar believen” in hun hokjes bewegen, lijkt de ondergetekenden een boude bewering.

Dat men de kalveren, zolang hun hokje nog te ruim is, moet vastzetten om te voorkomen dat zij zich aan de uitwerpselen, waarvan zij zich niet kunnen verwijderen, sterk bevullen, nemen de ondergetekenden als bijkomend euvel van de kistmethode gaarne aan. Hoewel de beperking in de bewegingsvrijheid van de koe's winters op stal niet met die van het kistkalf is te vergelijken, achten de ondergetekenden ook het vaststaan van de koe op stal niet ideaal. Bij het volwassen dier zijn overigens de daaraan verbonden bezwaren van belangrijk minder ernstige aard en de redelijkheid van het doel, de hygiënische winning van zoveel mogelijk melk, moet hier aanvaard worden, zolang niet betere methoden van rationele verzorging van het vee gedurende de winter het opheffen van deze bezwaren mogelijk maken. Tegenwoordig onderzoek, ook hier te lande verricht, schijnt de mogelijkheid daartoe te openen.

De ondergetekenden zijn zich niet bewust, van het voorstellen te hebben doen blijken ook „de allerlaatste categorie, welke in ons land nog volle melk te genieten krijgt” van dat genietten te hebben willen beroven.

Sub f. Van verschillende zijden is de mening geuit, dat in bepaalde omstandigheden en onder zekere voorwaarden het gebruik van een krachttoestel bij de verlossing van de koe aanbeveling kan verdienen. De ondergetekenden kunnen deze mening niet delen. Het bij de verlossing van een koe uitoefenen van trekkracht mag slechts het karakter dragen van ondersteuning van de natuurlijke uitdrijvingskrachten. Elke toepassing van trekkracht die hier niet op is gericht, veroorzaakt bij het moederdier onnodig pijn en dikwijls letsel.

Gebruik van een krachttoestel, hoe handig ook, kan nimmer voldoende zijn aangepast aan de natuurlijke uitdrijvingskrachten, omdat het niet doenlijk is de hierbij aangewende kracht op de juiste wijze te temporiseren en te doseren. Aangezien deskundigheid en vaardigheid dit euvel niet opheffen, kan het gebruik van een krachttoestel ook niet worden toegestaan aan dierenartsen en verloskundigen. Overigens is het kenmerkend dat, voorzover de ondergetekenden bekend, deze deskundigen het krachttoestel in het algemeen niet gebruiken. Het is bij informatie gebleken, dat de Maatschappij voor Diergeneeskunde het gebruik van het krachttoestel volstrekt verwerpelijk acht.

Bij aanwending van het krachttoestel om de verlossing te forceren, wordt dit tot niet minder dan een moordwerktuig, omdat dan aan de geboortewegen van de koe onvermijdelijk ernstig letsel wordt toegebracht.

Het vaardig gebruik van menselijke trekkracht is een verlossingsmethode, die de leek kan toepassen en die aanzienlijk minder pijn veroorzaakt en minder kans op letsel meebrengt. In gevallen waarin deze methode ontoereikend is, moet deskundige hulp worden ingeroepen. De deskundige heeft dan wellicht nog de mogelijkheid de moeilijkheden op te lossen, bijvoorbeeld door de ligging van de vrucht te veranderen. In het noodzakelijke geval zal hij embryotomie kunnen toepassen.

Het door sommige leden aangevoerde bezwaar, dat diergeneeskundige hulp met name in de kalftijd onvoldoende beschikbaar zou zijn, zal zich in de naaste toekomst als gevolg van de uitbreiding van het aantal dierenartsen minder doen gevoelen. Voorts kunnen ook de veeverloskundigen de hier bedoelde hulp verlenen.

De Wet op de Uitoefening van de Diergeneeskunst regelt niet de wijze waarop de diergeneeskunde wordt uitgeoefend. Een bepaling die het gebruik van een krachttoestel bij de verlossing van de koe verbiedt, zou derhalve minder goed in het kader van deze wet passen.

Sub g. De ondergetekenden hebben er met voldoening kennis van genomen, dat zeer vele leden zich met het trekhondenverbod konden verenigen. Juist het feit dat er gedurende enige tijd een Trekhondenwet gegolden heeft, maakt het wenselijk een zodanig verbod uitdrukkelijk uit te vaardigen. Het gebruik van bokken en geiten als trekkracht komt zo weinig meer voor, dat het onnodig leek hiervoor in het tweede lid van artikel 455 Strafrecht een uitdrukkelijke bepaling op te nemen. Waar nodig kan hiertegen worden opgetreden op grond van het eerste lid van genoemd artikel.

Waar sommige leden der Kamer tegen het gebruik van trekhonden onder bepaalde omstandigheden geen bezwaar blijken te hebben, moge er van de zijde der ondergetekenden op worden gewezen, dat de lichaamsbouw van de hond voor dit werk niet geschikt is.

Sub h. Nu enkele leden niet overtuigd blijken te zijn door de argumenten, welke in de memorie van toelichting zijn aangevoerd voor het feit, dat de regering naast het verbod tot het verkleinen van de oorschelpen van honden niet een verbod tot het couperen van hondestaarten voorstelt, terwijl dit ten aanzien van paardestaarten wel geschiedt, willen de ondergetekenden nog gaarne enigszins dieper op dit punt ingaan.

Alle in het tweede lid van artikel 455 van het Wetboek van Strafrecht opgesomde bepalingen hebben betrekking op de een of andere vorm van pijniging of kwelling van dieren. Het couperen van de staart, hetwelk binnen enkele dagen na de geboorte van de hond pleegt te geschieden, blijkt geen pijn te veroorzaken. Voorts pleegt de hond zijn staart niet voor het verjagen van insecten te gebruiken, gelijk het paard doet, zodat het gecoupeerd zijn van de hondestaart ook niet tot een kwelling van het dier kan leiden.

De opvatting dat het inkorten van hondestaarten geen dieren mishandeling is, wordt ook internationaal aanvaard, hetgeen onder meer blijkt uit de omstandigheid, dat geen der landen, waar een verbod tot het couperen van hondeoren bestaat, een overeenkomstige maatregel voor hondestaarten heeft ingevoerd dan wel, voor zover de ondergetekenden bekend is, overweegt.

Het lijkt de ondergetekenden niet gewenst, in het ontwerp

een verbod op te nemen inzake het couperen van hondestaarten op latere leeftijd of het operatief behandelen van oren en staarten. Deze kunstmatige veranderingen in het uiterlijk van de hond leiden ingevolge de voorschriften van de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland tot diskwalificatie van de hond en bestraffing van de eigenaar, voorzover deze van het een en ander op de hoogte is. Deze ingrepen in de natuur komen dientengevolge zeer zelden voor. Mocht daarbij van dieren mishandeling sprake zijn, dan is het eerste lid van artikel 455 van het Wetboek van Strafrecht van toepassing, zodat het niet nodig is, terzake een afzonderlijk voorschrift in de wet op te nemen.

De ondergetekenden hebben met belangstelling kennis genomen van het standpunt van vele leden, dat het couperen van lichaamsdelen, zowel van honden als van paarden, louter ter verfraaiing van het uiterlijk, verboden diende te worden. Blijkens het onderhavige wetsontwerp deelt de regering dit standpunt, voorzover het couperen zelf onnodig pijn veroorzaakt dan wel in zijn gevolgen tot dierenkwelling leidt. Een verdergaande strafbepaling voor die gevallen, waarbij dit element ontbreekt, lijkt de regering onjuist, gelijk in de memorie van toelichting, § 3, vijfde alinea, uitvoerig is betoogd.

Wanneer inderdaad, gelijk sommige leden in het voorlopig verslag stellen, en ook door een zestal kynologische verenigingen in een adres aan de Kamer naar voren is gebracht, het verkleinen van de oorschelpen van de honden steeds door een deskundige zou geschieden, zou deze operatie waarschijnlijk niet zo pijnlijk zijn, dat zij verboden diende te worden. Intussen blijken de dierenartsen deze kunstbewerking, welke niet tot hun normale beroepsuitoefening behoort, over het algemeen niet te willen toepassen, terwijl het voorts de vraag is, of voldoende deskundigen aanwezig zijn, die deze behandeling pijnloos zouden kunnen en mogen uitvoeren. Doch ook indien dit zo ware, zou het kwaad daarmee niet zijn uitgeroeid. Een doelmatige controle terzake is immers niet uitvoerbaar, zodat nog een groot aantal honden het in de memorie van toelichting geschetste leed zou ondergaan. De ondergetekenden zien in dit voorstel derhalve geen oplossing.

Het is niet juist, dat voor sommige honderrassen, als doggen, het couperen van de oren veelal betekent, dat de dieren op latere leeftijd veel narigheid wordt bespaard. Van de grote groep der dogachtigen worden slechts de Duitse dog en de boxer gecoupeerd. Nimmer is gebleken, dat de overige, tot deze groep behorende rassen, meer last hebben van oorontstekingen of andere oorkwalen dan de beide gecoupeerde rassen.

Sub i. De ondergetekenden hebben verstaan, dat de trekpaardfokkers zich benadeeld zouden achten door een verbod van het couperen van de paardestaart; zij hebben de bezwaren overwogen, die tegen zulk een verbod door de Koninklijke Vereniging „Het Nederlandsche Trekpaard“, eerst in een desgevraagd advies, later in een adres aan de Kamer, werden aangevoerd.

Tegenover de mededeling van die zijde, dat de eigenaren van plm. 120 000 paarden door het coupeerverbod zouden worden getroffen, moeten de ondergetekenden stellen, dat zij als tegenstanders slechts zien de eigenaren van trekpaarden, die te eniger tijd hun paard willen onderwerpen aan het oordeel van een Commissie van de Stamboekvereniging, die een gecoupeerde staart fraaier vindt. Het aantal paarden dat aan de beoordeling is onderworpen, is naar de ondergetekenden menen te weten niet groter dan plm. 50 000.

De ondergetekenden zijn ervan overtuigd, dat onder de eigenaren daarvan er velen zijn, die hun paard niet zouden laten couperen, wanneer zij er geen behoefte aan hadden dit door deze Commissie te laten beoordelen ter verhoging van de handelswaarde.

Deze velen rekenen de ondergetekenden niet tot de tegenstanders „een amore“ van het coupeerverbod.

De eerdergenoemde adressante stelt ten aanzien van de export van paarden, dat het tekenend is, dat verschillende door haar genoemde landen bij import van trekpaarden aan gecoupeerde paarden de voorkeur geven. Vergissen de ondergete-

kenden zich niet, zo heeft naar die landen hoofdzakelijk export van fokpaarden plaats gehad en waren deze alleen in gecoupeerde vorm aanwezig, zodat van voorkeur van de kopers voor gecoupeerde trekpaarden niets kon blijken.

Adressante stelt voorts, dat van de bevrijding tot en met 1954 de export van trekpaarden een totale geldswaarde van 40 miljoen gulden zou hebben belopen. Volgens de gegevens, waarover de ondergetekenden beschikken, is gedurende die periode de totale geldswaarde van de export van warmbloeden koudbloedpaarden tezamen rond 36 miljoen gulden geweest.

Nadat in 1946 voor 811 000 gulden was geëxporteerd, volgden vier jaren (1947 t/m 1950) van belangrijke export met een totaal van rond 28½ miljoen gulden, en wel naar landen die toenmaals grote behoefte aan paarden hadden voor herstel van hun door de oorlog geteisterde paardenstapel; de helft hiervan werd reeds in 1947 geëxporteerd. Gedurende de daarop volgende vier jaren (1951 t/m 1954) beliep de totale export slechts 6,4 miljoen gulden, waarvan 1,6 miljoen gulden de uitvoer van warmbloedpaarden betrof.

De ondergetekenden zien geen enkele reden om aan te nemen, dat het Nederlandse trekpaard met staart door de gebruikers zou worden achtergesteld bij het Belgische trekpaard zonder staart.

De hier aan het woord zijnde vele leden vragen, hoe in de kringen van warmbloedfokkers de opvattingen luiden.

Welnu, zij die destijds in de besturen van hun Stamboekvereniging hebben doorgezet, dat aan het couperen van de staart een eind werd gemaakt door de bepaling, dat gecoupeerde paarden niet meer tot de premiekeuringen zouden worden toegelaten, hebben in hun eigen kring van warmbloedfokkers tegenstand moeten trotseren. Krantenknipsels en verslagen van vergaderingen uit die dagen bewijzen, dat de tegenstanders zich van nagenoeg dezelfde motieven bedienden, als degenen die nu tegen een coupeerverbod in het geweer komen. De warmbloedfokkers zijn degenen, die destijds hebben doorgezet, daarvoor thans dankbaar.

De sommige leden die menen te weten dat, althans in bepaalde streken, met betrekking tot warmbloedhengsten het couperen van de staart nog in zwang zou zijn, zijn vermoedelijk misleid door het feit dat nog een enkele oude hengst, die helaas al geboren was toen de Stamboekvereniging haar besluit bekend maakte, aanwezig is en zelfs nog op de keuringen verschijnt; men heeft namelijk destijds bepaald, dat paarden, geboren na een bepaalde datum, niet meer gecoupeerd op de keuringen mochten verschijnen.

Aan de zeer vele andere leden, die herinneren aan de beroering, welke het onderhavige voorstel vooral in de wereld van de fokkers van het gerenommeerde Nederlandse koudbloedtrekpaard teweeg heeft gebracht, willen de ondergetekenden verzekeren dat deze beroering niet „vooral“ doch uitsluitend in die wereld ontstond en hetzelfde karakter draagt als de beroering die zich destijds in de wereld van de warmbloedfokkers heeft voorgedaan.

Op hetgeen deze leden voorts opmerken omtrent de vraag of het couperen van paardestaarten, indien het op het juiste tijdstip en op deskundige wijze geschiedt, inderdaad dieren mishandeling zou zijn, kan worden geantwoord, dat de ondergetekenden de handeling van het couperen, zelfs wanneer zij onder bovengenoemde voorwaarden is verricht, als dieren mishandeling beschouwen, niet vanwege de pijn of het letsel, door die handeling zelf veroorzaakt, doch vanwege haar gevolgen, die een kwelling voor het dier inhouden. Zodanige gevolgen van het couperen van schape- en hondestaart zijn de ondergetekenden niet bekend, in tegenstelling tot de gevolgen van het couperen van hondeoren.

De aard van de gronden waarop in de kringen van de trekpaardfokkers het couperen van de staart van paarden al zoveel jaren als gedragslijn wordt gevolgd, is reeds gedeeltelijk besproken waar de ondergetekenden als hun mening te kennen gaven, dat zulks veelal geschiedt om aan de keuringseisen te voldoen. Toen deze zich bij de warmbloedfokkerij wijzigden, is daar het couperen in onbruik geraakt. De bezwaren destijds tegen het stellen van het coupeerverbod aangevoerd — en zo-

als reeds gezegd waren dat dezelfde als thans uit de kringen van de koudbloedfokkerij naar voren worden gebracht — zijn dus niet van zodanig gewicht gebleken, dat zij n'en déplaise de keuringseisen de coupeergewoonte in stand hebben kunnen houden.

Op de vraag van sommige der hier aan het woord zijnde leden, of de ondergetekenden gronden hebben om aan te nemen, dat men in België een verbod als het onderhavige zal invoeren, moeten de ondergetekenden antwoorden deze vraag niet in het bijzonder te hebben overwogen, omdat zij deze vraag niet van vitaal belang voor de Nederlandse paardenfokkerij achten. Zij zien nl. voorshands geen mogelijkheden voor export van paarden met de werkelijke bestemming van gebruikspaar naar België, terwijl het er voor de export van fokpaarden niet toe doet of deze al dan niet gecoupeerd zijn.

Ten aanzien van de overige door deze leden gemaakte opmerkingen mogen de ondergetekenden verwijzen naar het feit, dat circa driekwart van de in Nederland in de landbouw gebruikte paarden een lange staart heeft, hetwelk geen bezwaren oplevert.

De ondergetekenden stellen zich, gezien de ervaring in de kringen van de warmbloedfokkers opgedaan, bepaald niet voor dat de handhaving van een verbod in de praktijk het beeld zal geven van een voortdurende strijd tegen de overtreders. Integendeel verwachten zij dat degenen, die nu eenmaal een gecoupeerd trekpaard fraaier vinden, indien het hun aanvankelijk al moeite zou kosten niet in overtreding te gaan, door het feit dat een gecoupeerd paard op de keuringen tussen uitsluitend langstaarten niet zou passen, zich vrij spoedig bij de nieuwe toestand zullen neerleggen. Invoer uit België van gecoupeerde veulens en fokpaarden zal om andere gewaardeerde eigenschappen, mochten zij die in hogere mate bezitten dan het Nederlandse fokproduct, inderdaad voortgang vinden. Enkele gevallen van invoer speciaal omdat het een gecoupeerd paard betreft, zullen zich mogelijk ook voordoen, doch naar de stellige verwachting van de ondergetekenden niet in zodanige mate, dat de opsporing van overtredingen hierdoor in bijzondere mate zal worden bemoeilijkt en dus het verbod zal worden ondermijnd; eer zal het gezond verstand de echte paardeliefhebber hier de weg wijzen. Evenzo staan de ondergetekenden tegenover de mogelijkheid dat boeren, die in het grensgebied wonen, hun veulens op vreemd grondgebied zullen laten couperen.

Een lid blijkt te vrezen, dat het kaalhouden van de staartwortel veelvuldig zal gaan voorkomen als een middel om de nadelen van de lange staart te ontgaan. Naar de mening van de ondergetekenden zal hier het verfraaiingsmotief stellig niet gelden en aangezien zij de overige bezwaren van de lange staart niet onderschrijven, kunnen zij de vrees van dit lid niet delen.

Op de vraag van andere leden, of men niet over chemische middelen beschikt om insecten van de dieren weg te houden, moet bevestigend worden geantwoord. Bestrijding van insecten op verzamelaarsplaatsen, als de stal, en broedplaatsen, als de mestvaalt, die onder beheer van de mens staan, met behulp van chemische middelen is ten eerste aan te bevelen. Deze vorm van bestrijding in sloten en moerassen en in verzamelaarsplaatsen als geboomte en struikgewas, is helaas onuitvoerbaar.

Tegen het gebruik van chemische middelen, waarmee om de insecten weg te houden het dier zelf bespoten wordt, moet echter gewaarschuwd worden.

De werkzaamheid van vele bestrijdingsmiddelen berust op stoffen, die wanneer zij in het lichaam van het dier doordringen, giftig werken. De recente literatuur op dit gebied vraagt ernstig aandacht voor het feit, dat zulke stoffen, in de huid doordringende, zich aan de lichaamsvetten hechten, hetgeen tengevolge heeft, dat de giftstoffen, zodra de lichaamsvetten worden aangesproken, in circulatie komen en nadelig beginnen te werken. Dit is bij koeien bewezen.

Het argument, dat men het paard zijn natuurlijke afweermiddel tegen vliegen, etc., niet mag ontnemen, moge van verschillende kanten zwak zijn geoordeeld, het blijft voor de on-

dergetekenden het motief, waarop zij de onderhavige bepaling met overtuiging handhaven.

Het paard kan door onverwachte bewegingen van hoofd en hals de vliegen, etc., die hoofd, hals en borst bedreigen, verjagen. De huid op schoft, schouders, rug, ribben, buik en flanken is zodanig ingericht, dat door samentrekking van de onderhuidspieren, met elk willekeurig punt als contractiepunt, de huid onverwacht kan worden gespannen en ontspannen, waardoor zij een onverwacht trillende beweging maakt, welke vliegen, etc., verjaagt. Lenden, kruis en dijen, waar zware bewegingsspieren direct onder de huid liggen, zijn nagenoeg niet op zulk een afweer ingericht, daar doet de staart als natuurlijk afweermiddel dienst. Aan het paard de staart, als onontbeerlijk onderdeel van een uiterst effectief afweerstelsel, te ontnemen is in de ogen van ondergetekenden dierenkwelling.

Sub j. Naar aanleiding van de verschillende omtrent het verbod van oogkleppen gestelde vragen moge het volgende worden opgemerkt.

Het gebruik van oogkleppen bij paarden komt inderdaad veel minder voor dan vroeger het geval was, ondanks het feit dat het verkeer enorm is toegenomen. Hieruit kan reeds worden afgeleid, dat oogkleppen als regel niet meer noodzakelijk worden geacht. Niettemin worden ook bij paarden op het palteland nog herhaaldelijk oogkleppen aangetroffen in gevallen waarin zij overbodig zijn. In het algemeen kan gezegd worden, dat het gebruik van dit middel, voor zover het zich nog handhaaft, voor een deel is toe te schrijven aan de macht der gewoonte.

Het dragen van oogkleppen is voor het paard met name kwellend, indien zij niet goed passen, hetgeen in de praktijk vrij veel voorkomt. Niet-passende oogkleppen hebben — naast de last die zij het paard bij het zien veroorzaken — niet zelden allerlei oogbezwaren tengevolge. Aangezien de kwelling, die meer of minder slechte oogkleppen moeten teweegbrengen, echter niet altijd duidelijk aan de dag treedt en dan moeilijk te bewijzen is, kan naar de mening van de ondergetekenden hier niet worden volstaan met de algemene strafbepaling van artikel 455, eerste lid (nieuw), en is ook in dit geval vermelding in het tweede lid op haar plaats. Deze bepaling is zodanig gereedged, dat zij aan het gebruik van oogkleppen, waar dit werkelijk gewenst is, niet in de weg staat. Indien b.v. blijkt, dat het uit een oogpunt van verkeersveiligheid niet verantwoord zou zijn aan een bepaald paard, dat met oogkleppen groot geworden is, deze te ontnemen, zal de aan het slot van de bepaling vermelde uitzondering van toepassing zijn. Deze uitzondering zal o.m. ook gelden voor draf- en renpaarden. Bij de nota van wijzigingen is de uitzonderingsbepaling door een kleine verandering nog iets verruimd en verduidelijkt.

Wezenlijke moeilijkheden behoeven dan ook naar het oordeel van de ondergetekenden van het verbod niet te worden gevreesd. Daar staat tegenover, dat de huidige situatie, waarbij in verschillende gemeenten een strikt verbod van oogkleppen bij politieverordening is ingesteld, wel praktische moeilijkheden oplevert, waarop in het voorlopig verslag dan ook terecht de aandacht wordt gevestigd. Deze gemeentelijke verbodsbepalingen zullen echter, wanneer het onderhavige ontwerp tot wet wordt verheven, komen te vervallen, hetgeen de ondergetekenden als een bijkomstig voordeel van deze wetsbepaling hebben gezien.

Artikel 13. Het materiële effect van de voorgestelde wijziging van artikel 65 der Veewet is inderdaad, dat het doden van loslopende honden en katten voortaan (behoudens zeer bijzondere omstandigheden) aan de eigenaar van het perceel verboden zal zijn. Zodanig verbod wordt echter niet neergelegd in dat artikel, doch komt — voor zover het dieren betreft, die aan enig persoon toebehoren — te berusten op artikel 350 van het Wetboek van Strafrecht, hetwelk over zaakbeschadiging handelt. Doordat de uitzonderingsbepaling van artikel 65 der Veewet wordt ingekrompen, krijgt het algemene verbod van zaakbeschadiging een ruimere werkingssfeer.

Hij die een hond of een kat op zijn erf doodschiet, zal dus

niet op grond van artikel 65 der Veewet, doch op grond van artikel 350 Strafrecht moeten worden vervolgd. Hij zal zich eventueel met een beroep op artikel 65 der Veewet kunnen disculperen. Hieruit blijkt, dat artikel 65 allerm minst een bepaling van dierenbescherming is, maar een voorschrift dat toestaat bepaalde dieren aan een hygiënisch belang op te offeren. Daarom behoort dit artikel niet in de Wet op de dierenbescherming maar veeleer in de Veewet.

Enkele leden der Kamer zouden echter de voorkeur geven aan een zelfstandig geformuleerd verbod in de Wet op de dierenbescherming. De ondergetekenden hebben zich afgevraagd, welke de verhouding van dit verbod zou zijn tot dat van artikel 350 Strafrecht. Uit de plaatsing van het voorgestelde verbod maken zij op, dat dit niet zo zeer de eigenaar, als wel de dieren zelf zou beogen te beschermen, en zich dus mede zou moeten uitstrekken tot honden en katten die geen eigenaar hebben.

Hiertegen hebben de ondergetekenden wel bezwaar. In het algemeen deel hebben zij uiteengezet, dat zij het niet op de weg der dierenbeschermingswetgeving vinden liggen, het *leven* der dieren te beschermen. Het is niet in te zien, waarom op deze regel een uitzondering zou moeten worden gemaakt voor honden en katten. Als deze dieren geen eigenaar hebben, verdienen zij niet meer bescherming dan andere. In de Jachtwet worden verwilderde katten juist tot het „schadelijk wild” gerekend en dus bijna vogelvrij verklaard.

De ondergetekende zijn van mening, dat honden en katten in het veld een zodanig gevaar voor allerlei vogels en zoogdieren opleveren, dat er zeker geen reden is, aan deze twee diersoorten een verder gaande bescherming te verlenen, dan het belang der eventuele eigenaren eist. Artikel 350 Strafrecht beschermt dit belang, naar hun oordeel, voldoende.

Zoals reeds gezegd, zijn zij zich anderzijds met de zeer vele leden der Kamer, die hierover een opmerking hebben gemaakt, bewust, dat door loslopende honden dikwijls schade wordt aangericht. Opneming van een bepaling als door een lid der Kamer voor artikel 65 der Veewet (of een overeenkomstig artikel in een andere wet) voorgesteld, achten zij echter een te diepgaande uitzondering op artikel 350 Strafrecht. De gebruiker van het perceel mag deze honden neerschieten met een beroep op noodtoestand; alsook in het geval, dat hij zodanige reden heeft om aan te nemen, dat het dier geen eigenaar heeft, dat de in artikel 350 geëiste opzet — *eens anders* goed te vernielen — niet aanwezig is. Voor zover deze mogelijkheden in bepaalde plaatsen niet voldoende uitkomst bieden, ligt hier

wellicht een taak voor de gemeenten, bij politieverordening een regeling te treffen. De ondergetekenden houden hun aandacht op het probleem van de stropende honden gericht.

Artikel 14. In verband met het feit, dat de gebruikers van trekhonden tot de economisch zwakken behoren, lijkt het de ondergetekenden gewenst de huidige vergunningen niet terstond bij het inwerkingtreden der wet te doen vervallen.

Tenslotte mogen de ondergetekenden mededelen, dat de in deze wet behandelde materie, voor zover zij de verantwoordelijkheid van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen raakt, inmiddels is toevertrouwd aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. In verband hiermee heeft deze de memorie medeondertekend.

De Minister van Justitie,
SAMKALDEN.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen,
RENE HÖPPENER.

De Minister van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie,
STRUYCKEN.

De Minister van Verkeer en Waterstaat,
J. ALGERA.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
G. M. J. VELDKAMP.

De Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening,
VONDELING.

De Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid
J. G. SUURHOFF.